

042/2 MOSNESELVA

Fylke: Hordaland

Kommune: Etne

Nedbørfelt: 93 km²

Toppunkt: 1638 moh.

Utløpspunkt: 0 moh.

Marin grense: ca 90 moh.

Kraftpotensial: 300 GWh

SP-kategori: I/II

Økonomiklasse: ½

Naturgeogr. region: 37b, 76

Mosneselva strekker seg fra Åkra fjorden og ca 20 km i nordøstlig retning opp til Folgefonni. Klimaet er utpreget oseanisk, og området er blant de mest nedbørrike i landet. Nedbøren i lavlandet ligger rundt 2000 mm, mens den i fjellet trolig er over 3000 mm årlig.

Topografisk karakteriseres vassdraget ved en trang V-formet dal omgitt av meget bratte fjellsider. Fjellsidene har mange steder lite vegetasjon, og under disse ligger vegetasjonsløse urer av store blokker. En relativt stor del av Folgefonnis sørøstlige del dreneres gjennom vassdraget. Sandvikevatnet (328 moh.) ligger sentralt i dalføret, med Mosdalen nedenfor og Sandvikedalen innenfor. Hjortedalen, med sideelva Hjorto, er en sidedal til Mosdalen. Hjortedalen ligger for det meste over 400 moh., og er mer åpen enn hoveddalen. Tverrelva, en annen sideelv, drenerer fra Folgefonni og munner ut i nordenden av Sandvikevatnet.

Hele nedbørfeltet består av granitter. Løsmasseforekomstene er konsentrert til dalbunnene og til dalmunningen ved fjorden.

Bjørke- og furuskoger utgjør det meste av arealet opp til skoggrensen som er på ca 750 moh. Bregnedominerte bjørkeskoger er meget vanlige i de bratte dalsidene. Gråor-heggeskoger er også vanlige i dalsidene, spesielt i den sørøsteksponerte dalsiden ved Sandvikevatnet. Denne er utviklet på skredmateriale. Av edelløvskoger finnes bare bestander med hasselkratt i de nedre delene, men de dekker små arealer. Myrarealet er lite, og er vesentlig å finne i Hjortedalen hvor myr dekker det meste av de flate partiene. Vegetasjonen i elver og vann er svært sparsom og mangler i de fleste tilfeller. Over skoggrensen utgjør blankslipt fjell og bre det meste av arealet, men rabber med lyng og moser finnes spredt.

Dalføret er uten veiforbindelse. Det er ikke fastboende i Mosdalen i dag, men tidligere var det bosetting ved Mosnes nederst ved fjorden, ved Lona i nordenden av Sandvikevatnet og i Hjortedalen. Området benyttes i dag bare til beite. Vassdraget er så godt som uten inngrep. 10,4 km² av Mosneselvas nedbørfelt (Blomstølskarvatn) er overført til Blåfalli i forbindelse med kraftutbygging.

Naturfaglige verdier

Vassdraget er et av få brevassdrag fra Folgefonni som bare i liten grad er påvirket av kraftutbygging. Vassdraget dekker en del av variasjonen i naturtyper rundt Folgefonni, men for å fange opp de mer frodige naturtyper må andre vassdrag også trekkes inn. Naturfaglig ligger de største verdiene i vassdragets nærmest totale mangel på tekniske inngrep, og dermed dets betydning som referansevassdrag for brepåvirkede elver fra Folgefonni. Området rundt Folgefonni har ikke vernede vassdrag. Opo med Låtefoss grenser til de østlige deler av Mosneselva, men Opo er ubetydelig brepåvirket og eller betydelig påvirket av menneskelig aktivitet. Naturfaglig bør Mosneselva sees i sammenheng med Æneselvi, Furubergselvi og Kvitnoelva.

Botanikk

Det er i alt registrert 235 karplanter i området. Vegetasjonen er karakterisert ved et jevnt innslag av

kystplanter. Arter som bjønnekam, smørtelg, rome og kystmaure er svært vanlige og stedvis dominante. Plantegeografisk interessant er forekomsten av barlind i ei rasmark med alm og forekomsten av kystgrisøre som her vokser ved sin østgrense på Vestlandet. Ved fjorden finnes varmekjære arter som lind, eik, hassel og ask, men med unntak av hassel danner de ikke bestander. Bjørke- og furuskoger utgjør det aller meste av arealet under skoggrensen. I dalsidene dominerer blåbær-skrubbebjørkeskog, og høyere opp finnes blåbær-fjellkreklingbjørkeskog. Bregnedominerte bjørkeskoger og gråor-heggeskoger opptrer også vanlig i de bratte dalsidene. Fjellplantene består vesentlig av vanlige, lite kravfulle arter, men spredte forekomster av hårstarr, blankstarr, gulsildre, gulstarr, rødsildre og fjelltistel tyder på lokalt, kalkrikt sigevann. Mosneselva er brepåvirka, men elveløpet er relativt stabilt og vegetasjonen har utviklet seg over lang tid. Som typevassdrag for regionen har vassdraget mindre verdi fordi vegetasjonen i lavlandet viser liten diversitet.

*Stor verneverdi ****

Landfauna

Fuglefaunaen er relativt dårlig undersøkt. Lirype, fjellrype, orrfugl og storfugl er registrert, og løv- og barskogområdene har bra betingelser for spetter og spurvefugl.

Av hjortedyr finnes både hjort, rein og elg. Observasjoner tyder på at det er bjørn i områdene omkring Folgefonna. Oter forekommer spredt langs Åkrafjorden. Vassdragets referanseverdi er stor på grunn av svært få tekniske inngrep.

*Stor verneverdi ****

Vannfauna

Mosneselva er svært brepåvirket, og i Sandvikevatnet er siktedypet til tider bare få centimeter. Vannfaunaen må karakteriseres som sparsom. Faunasammensetningen viser et næringsfattig samfunn med hovedvekt på steinfluer og fjærmygg, noe som er typisk for hurtigrennende vann med mye grovt substrat. Målinger indikerer en svak påvirkning av sur nedbør.

Mosneselva er sjørrettførende de nederste 2 km. Av innlandsfisk finnes bare ørret, og produksjonen er liten. Det er ingen forhold ved vannfaunaen som tilsier at Mosneselva har referanseverdi av betydning.

*Middels verneverdi ***

Kulturminneverdier

Mosnes ble ryddet i middelalderen og bosetningen kan ha strukket seg opp til Mosdalen og Londalen. Hele dalen lå øde i seinmiddelalderen. På Londalen og på stølen Lona finnes gamle tufter som kan være spor etter gårdsbosetning eller stølsbruk i middelalderen. I Hjortedalen skal det også være spor etter gammel bosetning. Det går et kleberbelte langs fjorden, og her kan være kleberbrudd fra jernalder/middelalder, som ved Tysse rett vest for området.

Gårdene i området ble gjenopptatt på 1600- og 1700-tallet, men alle er i dag fraflyttet. Den marginale fjellgården Hjortedalen var bare i drift siste halvdel av 1800-tallet. Her står fortsatt ei godt bevart lemstove fra 1858. I Londalen er bare ruiner igjen, inkludert ruin av sag og kvern. På Mosdalen og Mosnes er det godt bevarte bygninger. I gårdens innmark er det mange oppmurte terrasserings- og rydningsrøyser. Gamle støler ligger omkring Sandvikevatnet og øverst i Hjortedalen. Lona har bevarte stølshus. Londalen og Hjortedalen er brukt til slått og beite i dette århundret. En fint oppmurt gammel ferdselsvei går opp dalen til Lona.

Området har kulturminner med et interessant kunnskapspotensial til belysning av bosetning i marginalområder, trolig langt tilbake i tid. De ligger i et opplevelsesrikt landskap, og kulturminner og kulturlandskap har kulturhistoriske verdier i lokal og til dels regional sammenheng.

*Stor verneverdi ****

Friluftstinteresser

Det er ikke veiforbindelse til Mosnes, som er utgangspunkt for turer inn Mosdalen og videre mot Folgefonni. Mosneselvas nedbørfelt er som turområde preget av store kontraster, fra fjord til fjell og bre. Terrenget er delvis vanskelig framkommelig, og egner seg for krevende former for friluftsliv. Området blir til en viss grad brukt til turer sommerstid, og er et bra utgangspunkt for turer på Folgefonni. Vassdragets store grad av uberørthet i en region som for øvrig er relativt mye berørt av kraftutbygging, er med på å øke dette områdets verdi for friluftstinteressene.

*Meget stor verdi *****

Landbruksinteresser

Det foregår i dag noe beiting i disse områdene, men det er ikke sannsynlig med landbruksdrift av noe særlig omfang i framtiden. Det er en del naturlig furuskog med et visst potensial for skogsdrift, men det vil kreve relativt store investeringer.

*Liten verdi **

Kraftressurser

Vann fra Blomstølskardvatn overføres i dag til kraftverkene i Blåfalli. Et tilsvarende felt ved Sauavatn kan også overføres til Blåfalli og gi inntil 125 GWh midlere årsproduksjon meget billig kraft der.

Prosjektet er plassert i kategori I (1) i Samlet plan.

En større utbygging av Rullestadelva vil også kunne omfatte en overføring av Mosneselva og Eikemoelva ovenfor kote 300. Dette prosjektet på i alt 336 GWh midlere årsproduksjon er plassert i kategori II (7) i Samlet plan. Ved vern av Mosneselva vil prosjektet miste omkring halve vannmengden, og den eneste magasinmuligheten som ligger i regulering av Sandvikevatn forsvinner. Dette betyr i beste fall en halvering av midlere årsproduksjon for prosjektet.